

Wyrok z dnia 7 lutego 2008 r.

II PK 163/07

Niedopuszczalne rozszerzenie żądania pozwu w postępowaniu apelacyjnym (art. 383 k.p.c.) nie wpływa na zakres przedmiotu sprawy, także po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania (art. 386 § 4 k.p.c.).

Przewodniczący SSN Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera, Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 lutego 2008 r. sprawy z powództwa Marka M. przeciwko Polskiemu Koncernowi Naftowemu „O.” SA w P. o przywrócenie do pracy i odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Płocku z dnia 4 stycznia 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2006 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Płocku zasądził od pozwanego Polskiego Koncernu Naftowego „O.” SA w P. na rzecz powoda Marka M. kwotę 16.081,35 zł tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę (pkt I), w pozostałym zakresie powództwo oddalił (pkt II), wyrokowi w punkcie I nadał rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 5.360,45 zł (pkt III).

Sąd Rejonowy ustalił, że powód Marek M. był zatrudniony w PKN „O.” SA w P. od dnia 1 listopada 1999 r. początkowo na podstawie umowy o pracę na czas określony, a od 1 lutego 2000 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony i od początku zatrudnienia objął nowoutworzone stanowisko Kierownika Zespołu Analiz Sprzedaży. W dniu 26 kwietnia 2002 r. Dyrektor do spraw Personalnych i Restrukturyzacji wystąpił do zarządu pozwanej Spółki o zatwierdzenie nowego schematu or-

organizacyjnego i stanowiskowego Działu Administracji Sprzedaży (HA), który obejmował stanowisko powoda. W wyniku zmian organizacyjnych uległa likwidacji komórka kierowana przez powoda - Zespół Analiz Sprzedaży i zostało zlikwidowane stanowisko kierownicze powoda. Zatrudnienie w tym dziale z 42 pracowników zmniejszyło się do 41 pracowników. W dniu 6 maja 2002 r. powód otrzymał wypowiedzenie umowy o pracę z dniem 30 czerwca 2002 r., z jednoczesnym zwolnieniem z obowiązku świadczenia pracy w okresie wypowiedzenia. Jako przyczynę wypowiedzenia pozwana wskazała brak propozycji współpracy w zmienionych strukturach organizacyjnych. Podano również, że analiza potrzeb personalnych w Spółce wykazała, że w obecnym czasie brak jest odpowiednich propozycji zatrudnienia, które pozwoliłyby wykorzystać posiadane przez powoda kwalifikacje i doświadczenie. Powód ma wykształcenie wyższe - ukończył Politechnikę G. oraz podyplomowe Studium na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ł. W trakcie zatrudnienia w pozwanej Spółce podjął studia podyplomowe w zakresie Zarządzania Wartością Firmy w Szkole Głównej Handlowej w W. W trakcie zatrudnienia powoda w pozwanej Spółce nie było zastrzeżeń do wykonywania przez niego obowiązków pracowniczych. W okresie od marca do listopada 2002 r. PKN „O.” SA w P. zatrudnił na terenie całego kraju od 200 do 300 nowych pracowników. Powód występował z ofertą ponownego zatrudnienia w pozwanej Spółce na stanowisku analityka finansowego w Biurze Kontaktów z Inwestorami. Występował również z pismami do Spółki w sprawie ponownego zgłoszenia swojej gotowości do podjęcia pracy u pozwanego. Pozwana odmawiała powodowi możliwości ponownego zatrudnienia.

Sąd Rejonowy ustalił, że w wyniku reorganizacji przeprowadzonej przez nowe władze Spółki więcej osób przyjęto do pracy niż zwolniono. Pozwana zatrudniła od 200 do 300 osób na terenie całego kraju, zaś redukcja zatrudnienia w obszarze sprzedaży i logistyki wyniosła 2 miejsca pracy. W okresie kiedy pozwana wdrażała procedurę konieczną do wypowiedzenia umowy o pracę z powodem na wewnętrznej giełdzie pracy znajdowały się oferty pracy w pełni odpowiadające kwalifikacjom powoda. Nie było zatem przeszkód do jego zatrudnienia na innym stanowisku. Uznając, że podana przez pozwaną Spółkę przyczyna wypowiedzenia powodowi umowy o pracę była nieprawdziwa, na podstawie art. 45 § 2 k.p. Sąd zasądził na rzecz powoda określoną w wyroku kwotę tytułem odszkodowania za niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę. Sąd Rejonowy wskazał, że zastosował zawarte w art. 45 § 2 k.p. uprawnienie odmowy przywrócenia do pracy i w jego miejsce zasądzenia

odszkodowania. Sąd Rejonowy w uzasadnieniu swego wyroku przedstawił także stanowisko co do art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980 ze zm.), stosownie do którego pracownik z którym rozwiązano umowę o pracę w trybie przepisów tej ustawy może w ciągu roku od rozwiązania stosunku pracy zgłosić zamiar powrotu do pracy, jeśli pracodawca zatrudnia pracowników w tej samej grupie zawodowej. Bezsporne jest - w ocenie Sądu Rejonowego - że pozwana zatrudnia pracowników w grupie zawodowej powoda. Jednakże niemożliwe było orzeczenie w przedmiocie nawiązania stosunku pracy na podstawie art. 12 ustawy, gdyż powód nie wystąpił z roszczeniem o nawiązanie stosunku pracy na podstawie tego przepisu.

Wyrokiem z dnia 4 stycznia 2007 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Płocku na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda w części dotyczącej żądania przywrócenia do pracy (pkt 1); na podstawie art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c. odrzucił apelację w części dotyczącej nawiązania stosunku pracy (pkt 2). Sąd drugiej instancji podzielając i przyjmując za własne podstawy wyroku Sądu Rejonowego podkreślił, że w sytuacji rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę na podstawie art. 1 ust. 1 w związku z art. 10 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy pracownikowi przysługują dwa niezależne od siebie roszczenia. Może on wnieść powództwo będące odwołaniem od dokonanego przez pracodawcę wypowiedzenia umowy o pracę. Możliwe jest także wniesienie na podstawie art. 12 tej ustawy powództwo o nawiązanie stosunku pracy. Powyższe roszczenia są od siebie niezależne i chociaż nie wykluczają się nawzajem, inne są podstawy przywrócenia do pracy w oparciu o art. 45 k.p. oraz nawiązania stosunku pracy w oparciu o art. 12 powołanej ustawy, co warunkuje kierunek postępowania dowodowego przeprowadzonego przed sądem rozpoznającym sprawę oraz zakres ustaleń faktycznych i odmienne są także skutki uznania zasadności roszczenia powoda. Procedując w oparciu o art. 45 k.p. sąd ocenia zasadność i zgodność z prawem wskazanej przez pracodawcę przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę. W przypadku ustania stosunku pracy na skutek wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę możliwe jest zgłoszenie roszczenia alternatywnego o odszkodowanie. O odszkodowaniu orzeka także sąd orzekający w sprawie uznając, że przywrócenie do pracy jest niecelowe lub niemożliwe (art. 45 § 2 k.p.). W sytuacji zaś gdy przedmio-

tem sprawy jest roszczenie o nawiązanie stosunku pracy sąd (zgodnie z dyspozycją art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych) ustala, czy pracownik w ciągu roku od rozwiązania stosunku pracy na podstawie przepisów wspomnianej ustawy zgłosił pracodawcy zamiar ponownego podjęcia zatrudnienia oraz czy pracodawca ponownie zatrudniał pracowników w tej samej grupie zawodowej. W razie spełnienia się tych przesłanek na pracodawcy ciąży obowiązek ponownego zatrudnienia. Roszczenia wywodzone z rozwiązania umowy o pracę (wadliwego, bezprawnego) na podstawie art. 45 k.p. i roszczenia wywodzone z naruszenia obowiązku zatrudnienia na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o zwolnieniach grupowych oparte są na różnych podstawach faktycznych i prawnych. Sąd nie ma obowiązku udzielania powodowi wskazówek dotyczących możliwości i podstaw prawnych dochodzenia określonych roszczeń.

Według Sądu drugiej instancji z treści zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji, a dokładnie z jego komparycji i sentencji oraz uzasadnienia, wynika że przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia oraz rozważań Sądu Rejonowego w rozpoznawanej sprawie było roszczenie powoda dotyczące przywrócenia go do pracy na skutek wypowiedzenia umowy o pracę. W związku z tym Sąd Rejonowy ocenił zgodność z prawem i zasadność wypowiedzenia umowy o pracę na podstawie art. 45 k.p., w tym zakresie przeprowadzając postępowanie dowodowe i dokonując ustaleń faktycznych. Sąd drugiej instancji podkreślił, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd pierwszej instancji wprost wskazał, że nie orzekał na podstawie art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych dlatego, iż powód nie wystąpił z roszczeniem o nawiązanie stosunku pracy na podstawie tego przepisu. Sąd drugiej instancji za prawidłowe uznał zasądzenie przez Sąd pierwszej instancji na rzecz powoda odszkodowania w wyniku uznania wypowiedzenia umowy o pracę za niezgodne z prawem, zamiast żądanego roszczenia powoda o przywrócenie do pracy. Odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę przyznane na podstawie art. 45 § 2 k.p. uregulowane jest szczegółowo i wyczerpująco w Kodeksie pracy i w tym zakresie nie stosuje się przez odesłanie z art. 300 k.p. przepisów Kodeksu cywilnego, w tym zwłaszcza przepisów o czynach niedozwolonych. Sąd drugiej instancji stwierdził, że w części dotyczącej nawiązania stosunku pracy, na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o zwolnieniach grupowych, apelacja powoda podlegała odrzuceniu, jako wniesiona od nieistniejącego orzeczenia. Sąd wyraził przy tym pogląd, że niezależnie od tego czy powód zgłaszał w toku postępowania

przed Sądem pierwszej instancji roszczenie o nawiązanie stosunku pracy oraz o odszkodowanie w trybie wskazanego przepisu (rozszerzenie powództwa w postępowaniu apelacyjnym było niedopuszczalne - art. 383 k.p.c.), podkreślić należy, że zarówno z komparycji (oznaczającej wyraźnie przedmiot sprawy) i sentencji zaskarżonego wyroku, jak i z uzasadnienia sporządzonego przez Sąd pierwszej instancji wynika, że przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia oraz rozważań Sądu Rejonowego było roszczenie powoda o przywrócenie do pracy, nie zaś roszczenie o nawiązanie stosunku pracy w trybie art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych. Sąd Rejonowy nie rozważał w ogóle zasadności takiego roszczenia, nie było ono przedmiotem rozstrzygnięcia w zaskarżonym wyroku. Natomiast przedmiotem rozpoznania apelacyjnego może być tylko roszczenie, które było faktycznie rozpoznawane przez sąd pierwszej instancji. Oznacza to, że apelacja zaskarżająca orzeczenie nieistniejące podlega odrzuceniu, gdyż założeniem apelacji jest istnienie wyroku, tak więc wyrok może być zaskarżony tylko w takiej części, w jakiej istnieje. W sytuacji zaś, gdy sąd rozpoznający sprawę nie orzeka o całości żądania, do czego uwzględniając zgłoszone żądania jest obowiązany i co powinien wyrazić w wyroku, między innymi przez oznaczenie przedmiotu sprawy, zgodnie z art. 325 k.p.c. stronom przysługuje prawo do złożenia na podstawie art. 351 § 1 k.p.c. wniosku o uzupełnienie wyroku.

W skardze kasacyjnej wniesionej od powyższego wyroku Sądu Okręgowego skarżąca strona powodowa wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu niż Sąd Rejonowy w Płocku lub sąd mający siedzibę w obszarze właściwości Sądu Okręgowego w Płocku.

Skarżący zarzucił nieważność postępowania z uwagi na pozbawienie go możliwości obrony jego praw przez mające istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie przepisów art. 351 § 1 k.p.c., art. 367 § 1 k.p.c., art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c. i art. 386 k.p.c., a ponadto naruszenie przepisów art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 zdanie 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Według skarżącego, Sąd drugiej instancji naruszył art. 386 § 4 k.p.c. przez niezastosowanie tego przepisu chociaż Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał sprawy co do istoty. Sąd drugiej instancji jednocześnie naruszył art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c., odrzucając apelację powoda w części dotyczącej roszczenia o nawiązanie stosunku pracy, jako skierowaną przeciwko orzeczeniu nieistnjącemu. Sąd drugiej instancji przyjął, że w wyroku z dnia

21 kwietnia 2006 r. Sąd Rejonowy w Płocku nie podjął żadnej decyzji procesowej w stosunku do następujących roszczeń powoda: 1) roszczenia o ponowne zatrudnienie na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy; 2) roszczenia o zasądzenie na rzecz powoda odszkodowania za utracone przez niego dochody w okresie od 1 lipca 2002 r. (data rozwiązania stosunku pracy) do dnia ponownego nawiązania stosunku pracy z pozwanym na podstawie art. 471 k.c., art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych oraz art. 300 k.p.

Według skarżącego wskazane roszczenia były wielokrotnie i konsekwentnie podnoszone przez powoda w toku całego postępowania i stanowiły istotę rozpoznawanej sprawy. Natomiast Sąd drugiej instancji z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. nie zbadał, jakie roszczenia powód faktycznie zgłosił w postępowaniu w pierwszej instancji. Sąd drugiej instancji ustalił zakres rozpoznania sprawy przez Sąd pierwszej instancji nie na podstawie całości akt sprawy, lecz głównie na podstawie komparycji, sentencji oraz uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego w Płocku z dnia 21 kwietnia 2006 r. Sąd drugiej instancji nie wziął pod uwagę większości pism procesowych powoda, w których precyzował on swoje roszczenia. Skarżący powołał się na pismo procesowe nr 5 z dnia 7 maja 2003 r., pismo procesowe nr 6 z dnia 4 lipca 2003 r. oraz na apelację z dnia 24 maja 2004 r. Brak merytorycznego odniesienia się przez Sąd Rejonowy w Płocku do roszczeń powoda, których podstawę stanowi art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych (roszczenia o ponowne zatrudnienie powoda oraz roszczenia o wypłacenie odszkodowania z tytułu niewykonania przez pozwaną Spółkę obowiązku ponownego zatrudnienia powoda), uzasadnia - według skarżącego - zarzut nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd Rejonowy w Płocku. Zarzut ten jest również uzasadniony ze względu na fakt, że Sąd Rejonowy w Płocku faktycznie rozpoznał wyłącznie roszczenie, które nie było zgłoszone przez powoda jako roszczenie samodzielne, lecz jako jedno z roszczeń alternatywnych. Powód domagał się bowiem albo ponownego zatrudnienia na podstawie art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych albo przywrócenia do pracy na podstawie art. 45 k.p. Rozpoznanie tylko jednego ze zgłoszonych roszczeń alternatywnych oznacza natomiast brak rozpoznania sprawy co do istoty, roszczenia alternatywne powinny być bowiem rozpoznane łącznie.

Według skarżącego Sąd drugiej instancji naruszył art. 351 § 1 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie. Nieuzasadniona jest bowiem teza wyrażona przez ten

Sąd, że w niniejszej sprawie powód powinien złożyć wniosek o uzupełnienie wyroku Sądu Rejonowego w Płocku. Po pierwsze, nie jest możliwe złożenie wniosku o uzupełnienie wyroku w przypadku, gdy w wyroku tym Sąd pierwszej instancji podjął decyzję procesową co do wszystkich roszczeń powoda (oddalając powództwo w pozostałym zakresie), a zatem również co do roszczeń, do których sąd ten nie odniósł się merytorycznie. Po drugie, Sąd drugiej instancji popadł również w istotną sprzeczność. Z jednej bowiem strony argumentował, że powód powinien złożyć wniosek o uzupełnienie wyroku Sądu pierwszej instancji, a z drugiej strony powołał się na uzasadnienie wyroku tego Sądu, z którego wynika, że powód nie zgłaszał w postępowaniu przed tym Sądem roszczeń wynikających z art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych. Wspomniana sprzeczność wynika stąd, że składając wniosek o uzupełnienie wyroku o rozstrzygnięcie dotyczące roszczeń, powód musiałby powołać się na fakt zgłoszenia w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w Płocku wspomnianych roszczeń wynikających z art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych.

Według skarżącego Sąd drugiej instancji naruszył zasadę rzetelnego postępowania sądowego. Zasada ta wynika z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 zdanie 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Zasada ta stanowi w ujęciu doktryny prawa naczelną zasadę wymiaru sprawiedliwości. Sąd drugiej instancji naruszył art. 367 § 1, art. 378 § 1, art. 382 i art. 386 k.p.c. w zakresie, w jakim przepisy te określają cel i istotę postępowania apelacyjnego. Sąd drugiej instancji orzekał natomiast w oderwaniu od akt sprawy, w zasadzie jedynie na podstawie wyroku Sądu Rejonowego w Płocku. W konsekwencji, Sąd ten uchylił się w praktyce od kontroli postępowania przed Sądem Rejonowym w Płocku, nie zbadał nawet, jakie roszczenia powód w rzeczywistości zgłosił w pierwszej instancji.

W ocenie skarżącego Sąd drugiej instancji powinien wszechstronnie skontrolować w toku postępowania apelacyjnego, zgodnie z istotą i celem tego postępowania, czy w postępowaniu w pierwszej instancji nie doszło do naruszenia zagwarantowanego w Konstytucji RP oraz w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności prawa do rzetelnego rozpoznania sprawy przez niezawisły sąd. Kontrola w tym zakresie powinna być przeprowadzona przez Sąd Okręgowy w Płocku, tym bardziej, że powód już w apelacji od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 21 kwietnia 2006 r. zwracał uwagę na rażące naruszenie przez Sąd Rejonowy w Płocku przepisów postępowania, polegające na nieuwzględnieniu zgłoszonych przez powoda roszczeń, których podstawę stanowi art. 12 ustawy o zwolnieniach grupowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznaniu przed Sądem Najwyższym w granicach podstawy skargi kasacyjnej (por. art. 398¹³ § 1 k.p.c.) pozostawały wyłącznie zarzuty dotyczące postępowania. Do podstawy naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) odnoszą się bowiem wszystkie zarzuty skargi powoda o naruszeniu wskazanych w skardze przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a także te zarzuty, które skarżący łączy z nierozpoznanie istoty sprawy, w konsekwencji czego - jego zdaniem - naruszony został również art. 45 ust. 1 Konstytucji i art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Ograniczenie podstaw skargi kasacyjnej do kwestii procesowych (postępowania sądowego) wyłączyło z zakresu rozpoznania przez Sąd Najwyższy problemy materialnoprawne, które wynikają z zaskarżonego wyroku. W szczególności w zaskarżonym wyroku wyrażone zostało stanowisko o zupełności unormowania odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy za bezprawne wypowiedzenie umowy o pracę zawartej w przepisach Kodeksu pracy (art. 45 § 1 i § 2 oraz art. 47¹ k.p.) i wyłączeniu dochodzenia innych jeszcze roszczeń odszkodowawczych na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 415 i art. 471 k.c.) w związku z art. 300 k.p. Stanowisko wyroku dotyczące wykładni przepisów prawa materialnego i zastosowania tych przepisów do ustalonego w sprawie stanu faktycznego nie zostało poddane przez skarżącego rozpoznaniu kasacyjnemu, w związku z czym (por. art. 398¹³ § 1 k.p.c.) Sąd Najwyższy w granicach podstawy skargi rozpoznał tylko proceduralne aspekty dochodzonego w sprawie roszczenia.

Centralnym elementem podstawy skargi kasacyjnej powoda, tym co - zdaniem skarżącego - powoduje naruszenie każdego ze wskazanych w skardze przepisów, jest nierozpoznanie części roszczeń procesowych - mianowicie żądania odszkodowania na podstawie art. 471 k.c. (w związku z art. 300 k.p.) oraz żądanie ponownego zatrudnienia na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Przedstawione w skardze kasacyjnej zarzuty zasadzają się na twierdzeniu, że powód wyżej wymienionych roszczeń w sprawie „dochodził”, natomiast Sąd drugiej instancji (poprzednio Sąd pierwszej instancji) - z naruszeniem wskaza-

nych przepisów roszczeń tych nie rozpoznał i nie rozpoznał zarzutów apelacyjnych wskazujących na nierozpoznanie istoty sprawy.

Sąd Najwyższy stwierdza, że to zasadnicze twierdzenie skargi, twierdzenie z którego skarżący wywodzi wszystkie szeroko i z emfazą przedstawione konsekwencje o pozbawieniu powoda możliwości obrony jego praw i konstytucyjnego prawa do sądu - jest bezpodstawne.

Roszczenie odszkodowawcze było przedmiotem dwuinstancyjnego postępowania sądowego w sprawie. Sąd pierwszej instancji rozstrzygnął o tym przedmiocie w części zasądzającej określone odszkodowanie (pkt 1 wyroku z 21 kwietnia 2006 r.) i w części oddalającej żądanie odszkodowania przewyższającego odszkodowanie określone w przepisach Kodeksu pracy (pkt 2 wyroku z 21 kwietnia 2006 r.). O tym roszczeniu jako przedmiocie apelacji rozstrzygnął także Sąd drugiej instancji w wyroku z dnia 4 stycznia 2007 r., po stwierdzeniu bezzasadności apelacji - apelację tę oddalił (pkt 1 wyroku z 4 stycznia 2007 r.). W uzasadnieniu tej części wyroku Sąd Okręgowy w Płocku potwierdził zasadność rozstrzygnięcia zaskarżonego wyroku w jego części rozstrzygającej co do zasady przyznania powodowi odszkodowania zamiast przywrócenia do pracy na podstawie art. 45 § 2 k.p. oraz co do wysokości tego odszkodowania należnego na podstawie art. 47¹ k.p., przy braku podstawy do podwyższenia odszkodowania według przepisów Kodeksu cywilnego.

Jeżeli natomiast chodzi o nawiązanie stosunku pracy na podstawie art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, to Sąd pierwszej instancji nie objął postępowaniem w sprawie takiego przedmiotu i konsekwentnie nie rozstrzygnął o tym przedmiocie w wyroku z dnia 21 kwietnia 2006 r. Brak rozstrzygnięcia o przedmiocie dotyczącym nawiązania stosunku pracy potwierdził Sąd Okręgowy w postępowaniu apelacyjnym. Sąd ten stwierdzając brak substratu zaskarżenia apelacją - apelację powoda w tym zakresie odrzucił (pkt 2 wyroku z dnia 4 stycznia 2007 r.).

Określenie zakresu postępowania apelacyjnego adekwatnie do przedmiotu rozpoznania i przedmiotu orzeczenia pierwszoinstancyjnego stanowi niebudzącą wątpliwości realizację zasad sądowego postępowania cywilnego - zasady dyspozycyjności i zakazu orzekania ponad żądanie (art. 321 k.p.c.), oraz dopuszczalności apelacji tylko od wyroku Sądu pierwszej instancji a niedopuszczalności apelacji od braku rozstrzygnięcia w wyroku sądu pierwszej instancji (art. 367 § 1 k.p.c.). Zasto-

sowanie się przez sądy obu instancji do zasady dyspozycyjności polegającej na związaniu Sądu granicami żądania powództwa i rozpoznawaniu wyłącznie przedmiotu sporu (żądania) nie zostało w skardze kasacyjnej skutecznie zakwestionowane. Decydujące z punktu widzenia zasady dyspozycyjności jest określenie przez powoda przedmiotu procesu poprzez właściwe zgłoszenie żądania dochodzonej w ramach danej sprawy ochrony. Właściwe zgłoszenie żądania musi odpowiadać warunkom pozwu określonym w art. 187 § 1 k.p.c., to znaczy powinno zawierać dokładnie określone żądanie i przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie. Wbrew zawartemu w skardze twierdzeniu, w postępowaniu zakończonym w pierwszej instancji wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2006 r., powód nie zgłosił podlegającego rozpoznaniu żądania ponownego zatrudnienia ze względu na okoliczności faktyczne, o których mowa w art. 12 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Zgłoszenia takiego nie można było - wbrew argumentacji skargi - wyprowadzić z pozwu i z pism procesowych powoda na zasadzie, jak to określił skarżący - alternatywności przywrócenia do pracy (wyraźnie w pozwie żądanego z powołaniem się na niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę) albo ponownego zatrudnienia na podstawie art. 12 powołanej wyżej ustawy. To ostatnie żądanie nie mogło być wyprowadzone z podstawy faktycznej pozwu dotyczącej kwestionowania wypowiedzenia umowy o pracę, a w szczególności podanych przez pracodawcę przyczyn tego wypowiedzenia; przedmiotem ochrony wynikającej z art. 12 ustawy z 28 grudnia 1989 r. jest odrębne uprawnienie do ponownego zatrudnienia odpowiadające obowiązkowi pracodawcy, który rozwiązał stosunek pracy z określonych przyczyn dotyczących pracodawcy i ponownie zatrudnia pracowników w tej samej grupie zawodowej, a pracownik zgłosił zamiar powrotu do zakładu pracy w ciągu roku od rozwiązania stosunku pracy.

Zupełnie chybione jest powoływanie się przez skarżącego na pisma procesowe powoda z 7 maja 2003 r. i z 4 lipca 2003 r., przede wszystkim dlatego, że są to czynności postępowania, które zostało zakończone już poprzednim wyrokiem Sądu pierwszej instancji - wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2004 r. W wyroku tym po wyjaśnieniu bezprawności rozwiązania z powodem umowy o pracę Sąd Pracy zasądził na rzecz powoda odszkodowanie na podstawie art. 45 § 2 k.p. w miejsce żądanego przywrócenia do pracy. Był to jedyny przedmiot rozstrzygnięcia w tym wyroku, nie zawierał on bowiem rozstrzygnięcia negatywnego, w szczególności nie oddalał rosz-

czenia o ponowne zatrudnienie. W związku z takim przedmiotem wyroku z dnia 20 kwietnia 2004 r., postępowanie apelacyjne z apelacji powoda od tego wyroku dotyczyło wyłącznie roszczenia rozpoznawanego bo powód miał uzasadniony interes (*gravamen*) żądania przywrócenia do pracy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 1999 r., III ZP 34/98, OSNP 2000 nr 2, poz. 44 - stwierdzająca dopuszczalność apelacji powoda od wyroku, w którym sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹ § 2 k.p.c. w związku z art. 8 k.p. i art. 56 k.p. zasądził odszkodowanie w miejsce żadanego przywrócenia do pracy i nie oddalił powództwa w żadnym zakresie).

Ponieważ apelacja - o czym była już mowa wyżej - nie jest dopuszczalna od nieistniejącego w wyroku rozstrzygnięcia, a ponadto w postępowaniu apelacyjnym - stosownie do art. 383 k.p.c. - nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami, skarżący bezpodstawnie twierdzi, że roszczenie pozwu mogło wynikać z apelacji od wyroku z dnia 20 kwietnia 2004 r. Po uchyleniu tego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania wyrokiem Sądu drugiej instancji z dnia 21 października 2005 r. - ponowne rozpoznanie obejmowało wyłącznie przedmiot ochrony (żądanie) rozpoznany przez Sąd drugiej instancji w postępowaniu apelacyjnym. W ramach ponownego rozpoznania sprawy oczywiście powód mógł w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji rozszerzyć zakres żądanej ochrony i wystąpić - z zachowaniem wymienionych wyżej warunków z art. 187 § 1 k.p.c. - z nowym żądaniem o ponowne zatrudnienie. Jednakże powód tego nie uczynił, co - o czym już także była wyżej mowa - spowodowało uzasadnione zasadą dyspozycyjności ograniczenie orzeczenia przez Sąd pierwszej instancji w wyroku z dnia 21 kwietnia 2006 r. tylko do zgłoszonego w sprawie żądania o przywrócenie do pracy i odszkodowanie za bezprawne rozwiązanie umowy o pracę. Konsekwentnie zaś do przedmiotu tego wyroku, nieobejmującego żądania o ochronę na podstawie art. 12 ustawy z 28 grudnia 1989 r., także postępowanie apelacyjne od tego wyroku nie mogło spowodować rozszerzenia powództwa (art. 383 k.p.c.) ani nie mogło doprowadzić do rozpoznania apelacji od orzeczenia niewydanego (art. 321 k.p.c.).

Mając powyższe na uwadze, stwierdzając bezzasadność podstawy skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy orzekł stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c., bez potrzeby rozpatrywania poprawności wyrażonego w zaskarżonym wyroku poglądu w przedmiocie niemającego zastosowania w sprawie postępowania o uzupełnienie wyroku (art. 351 k.p.c.).

